

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

20(29)
2020

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

VILNIUS 2020

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – mokslinis etnologijos ir socialinės ir kultūrinės antropologijos žurnalas. Jame spausdinami recenzuojami straipsniai, konferencijų pristatymai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas pristato mokslo aktualijas ir skatina teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology – is a peer reviewed journal of ethnology and social and cultural anthropology. It publishes articles, conference presentations, book reviews and review articles, which may be in Lithuanian or English, primarily focused on Lithuania, Central and Eastern Europe. The journal represents current debates and engages in methodological discussions.

REDAKCIŅĖ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius / Editor-in-Chief)

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Jonathan Friedman

Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Chris Hann

Maxo Plancko socialinės antropologijos institutas / Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle / Saale, Germany

Jonathan Hill

Pietų Ilinojais universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė

Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel

Heriot-Watt universitetas / Heriot-Watt University, Edinburgh, UK

Orvar Löfgren

Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Žilvytis Šaknys

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKCIŅĖS KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redakcinės kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:

Lietuvos istorijos institutas

El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt

Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

www.istorija.lt

Žurnalas registruotas / The Journal indexed in:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Academic Search Ultimate, Energy and Power Source, SocINDEX with Full Text, Sociology Source Ultimate

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. S-LIP-19-58)

Konferencijos

Konferencija „Iššūkiai etnografijoje: etnografai ir etnografinės žinios“

2020 m. spalio 22–23 d. Vilniuje, Lietuvos istorijos institute, vyko tarptautinė tarpdalykinė konferencija „Iššūkiai etnografijoje: etnografai ir etnografinės žinios“ (*Challenges in ethnography: ethnographers and ethnographic knowledge*) anglų kalba. Tai Lietuvos istorijos instituto vykdomos mokslinių tyrimų programos „Etniškumo ir nacionalumo pažinimas, 2017–2021 m.“ (vadovė Vida Savoniakaitė) mokslo renginys, kurį parėmė Lietuvos mokslo taryba (Sutarties nr. S-MOR-20-21). Konferencijos mokslinį komitetą sudarė: Ilze Boldāne-Zeļenkova (Latvijos universitetas), Rodrigo Céspedes (Makso Planko socialinės antropologijos institutas), Anna Gomóła (Silezijos universitetas), Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), Indrek Jääts (Estijos nacionalinis muziejus), Rasa Pranskevičiūtė-Amoson (Vilniaus universitetas), Vida Savoniakaitė (Lietuvos istorijos institutas).

Pagrindinis konferencijos tikslas – per etniškumo problematiką analizuoti iššūkius, metamus etnografijos istorijai ir teorijai. Konferencijos dalyviai siekė atskleisti, kaip vertinti etnografijos reikšmes ir perspektyvas etniškumo bei besisiejiančiuose tyrimuose. Devyni mokslininkai iš Estijos, Latvijos, Lenkijos ir Vokietijos bei penki mokslininkai iš Lietuvos perskaitė dvylika pranešimų. Šeši mokslininkai, tarp jų antropologė iš Lenkijos, netarpiškai diskutavo Lietuvos istorijos institute. Kiti kolegos iš užsienio dėl Covid-19 pandemijos konferencijoje dalyvavo nuotoliniu būdu.

Plenariniame posėdyje įvadinį pranešimą „Žodžiai, mitai ir žvaigždynai. Robertas

Lehmannas-Nitsche ir panamerikietiškos etnografinės kartografijos konstravimas 1897–1938“ (*Words, myths and constellations. Robert Lehmann-Nitsche and the construction of a pan-American ethnographic cartography, 1897–1938*) skaitė antropologas Diego Ballestero (Bonos universitetas, Vokietija). Jis aiškino, jog panamerikietiškos etnografinės kartografijos konstravimui 1897–1938 m. Lehmannui-Nitsche’i svarbiu iššūkiu tapo archyvas. Pranešime buvo aptarta istorinė teorinė komparatyvistinė etnografijos perspektyva pasaulyje ir Europoje. Lehmanno-Nitsche’s plataus akademinio interesų lauko kontekste kilo diskusija dėl etnografinių žinių akademinio įtakų ir ypatybių.

Pirmajame posėdyje „Etnografai: istoriniai diskursai ir požiūriai“ buvo aptartos etnografijos istorinės teorinės priegijos sutelkiant dėmesį į XIX a. antros pusės ir XX a. etnografų idėjas ir tyrimus. Vida Savoniakaitė (Lietuvos istorijos institutas) skaitė pranešimą „Sąveikos etnografijoje: Eduardo Volterio konceptai Rusijos imperijoje ir plačiau 1882–1918“ (*Interactions in ethnography: the concepts of Eduard Volter in the Russian empire and beyond, 1882–1918*). Volterio svarba atsispindi jo tarpdalykinių akademinio interesų ir kontaktų kontekste. Jo veikla darė įtaką savos kultūros tyrimams. Antropologė slavistikos tyrėja Anna Engelking (Lenkijos mokslų akademijos Slavų studijų institutas, Varšuva) perskaitė pranešimą „Apie integruotą antropologijos istoriją. Etnografiniai tyrimai Vilniuje tarpukariu“ (*Towards an integrated history of anthropology. Thoughts*

on ethnographic activity in Vilnius between the two World wars). Ji kėlė klausimą, ar galima rašyti integruotą antropologijos istoriją, nekreipiant dėmesio į nacionalizmą. Pirmiausia sutelkė dėmesį į Vilniaus Stepono Batoro universiteto Etnologijos katedros skirtingų tautybių etnologų Marijos Znamierowskos-Prüfferowos, Joachimo Chajeso, Mariano Pieciukiewicziaus ir Pranės Stukėnaitės (vėliau Dundulienės), kaip vienos kartos mokslininkų, iš dalies panašius interesus. Kita vertus, Engelking taikliai atskleidė šių mokslininkų interesų skirtumus, kai jie atstovavo savo mokslinėms institucijoms. Etnologas Indrekas Jäätsas (Estijos nacionalinis muziejus, Tartu) įvertino estų etnografų vaidmenį tiriant finougrų kultūrą ir skaitė pranešimą tema „Broliška pagalba giminingoms tautoms: estų etnografų vaidmuo kai kurių Rytų finougrų etniam atgimimui vėlyvaisiais 1980 metais“ (*Brotherly help to kindred peoples: Estonian ethnographers' role in the ethnic revival of some eastern finno-ugrians in the late 1980s*).

Antrajame posėdyje „Iššūkiai etnografijoje“ buvo susitelkta į etniškumą identifikuojančius konceptus teorijoje. Pranešimu „Inscenuotas kitoniškumas kaip etnografinių tyrimų objektas“ (*Staged otherness as an object of ethnographic investigation*) posėdį pradėjo Latvijos universiteto (Ryga) istorikė Ilze Boldāne-Zeļenkova. Aptarta, kaip inscenuotas kitoniškumas išryškina socialinius ir kultūrinius skirtumus atskleidžiant Aš ir kitas santykio konstravimą. Latvijos universiteto atstovė Anete Karlsonė perskaitė pranešimą „Eksperimentinės etnografijos metodas – naujas požiūris į istorinės medžiagos tyrimus“ (*Method of experimental ethnography – a new approach to the study of historical material research*). Lietuvos istorijos instituto Etnologijos ir antropologijos skyriaus doktorantė Jurgita Senulienė pranešime „Migrantų etnografinių tyrimų strategijos: lietuvių tapatybė ir maistas JAV“ (*Ethnographic re-*

search strategies of Lithuanian migrants' identity and food in the USA) aptarė Lietuvoje taikomas etnografinės tyrimo strategijas ir aptarė, kaip tirti lietuvių maistą kaip tapatybę formuojantį elementą svetur.

Trečiajame posėdyje „Iššūkiai etnografijoje ir etnografinės žinios“ buvo skaitomi pranešimai, susiję su iššūkiais etnografijoje, etnografinėmis žiniomis bei buvo aktualizuotos etnografijos teorinės priegijos. Kultūros tyrėjai Anna Gomóła ir Małgorzata Rygielska (Silezijos universitetas, Katowicai, Lenkija) perskaitė pranešimą tema „Miesto akademizavimas. Studentų veiklos, grindžiamos Silezijos kultūrinėmis vertybėmis, etnografiniai tyrimai“ (*Academisation of the city. Ethnography of students activity based on values of Silesian culture*). Kamila Gešikowska ir Adamas Pisarekas (Silezijos universitetas, Katowicai, Lenkija) kalbėjo apie urbanistinės kultūros reikšmę pranešime „Miesto akademizavimas. Studentų klubo „Kocynder“ narių žodinė istorija“ (*Academisation of the city. Oral history of the „Kocynder“ students club members*). Šiuose pranešimuose tyrėjai pristatė savo grupės tyrimą, kuriuo aiškino, kaip studentiškos gyvenamosios ypatumai keičia industrinio miesto bruožus. Išskirtinis tyrėjų dėmesys buvo skirtas metodologiniams tyrimo aspektams, jame išryškėjusiems teminiams klausimams ir antropologijos reikšmės miesto kultūros pažinimui kompleksinei analizei. Vytautas Tumėnas (Lietuvos istorijos institutas) atskleidė etnografinės semiotinės priegijos teorinius ir praktinius aspektus tema „Etnografija semiotiniuose Lietuvos tradicinės kultūros tyrimuose“ (*Ethnography in semiotical research of Lithuanian traditional culture*). Darius Daukšas (Lietuvos istorijos institutas) pranešime „Migracija, tapatybė ir emocijos: tyrinėjant Lietuvos migrantus Norvegijoje“ (*Migration, identity and emotions: approaching Lithuanian mi-*

grants in Norway) nagrinėjo su migracija susijusius lietuvių kultūrinius iššūkius, konkrečiai aptardamas lietuvių migrantų susidūrimus su Norvegijos vaiko teisių tarnyba „Barnevernet“. Laima Butrimaitė (Vilniaus universitetas) pranešime „Lyčių nacionalizmas Kirgizstane: virtualių diskusijų teminė analizė“ (*Gendered nationalism in Kyrgyzstan: a thematic analysis of online debates*) iškėlė idėjų, kaip tirti lyčių nacionalizmą, nagrinėjo tapatybės stereotipų prasmes įvertindama ir tyrimo internetinėje erdvėje savitumą.

Dviejų dienų konferencija atskleidė skirtingas teorines ir akademines etnogra-

fijos praktikas. Baigiamosiose diskusijose buvo aptartas etnografijos konceptų istorinis teorinis tęstinumas ir interpretacijos, tarpdalykiškumas, etnografinių lauko tyrimų teorinis novatoriškumas ir aktualios šiuolaikinės problemos. Įgyvendinti laukti rezultatai: naujai konceptualizuoti ir įvertinti atliekami tyrimai; generuotos idėjos ateities tyrimams; atsirado naujų pasiūlymų bendradarbiauti. Šis mokslo renginys, prie kurio nuotoliniu būdu buvo prisijungę apie šešiasdešimt klausytojų ir dalyvių, turėjo reikšmės ne tik diskusijoje dalyvavusiems mokslininkams, bet ir doktorantams bei platesnei visuomenei.

Miglė Lapėnaitė